

ФРЕЙМОВЕ І КОМУНІКАТИВНЕ ТЕРМІНОЗНАВСТВО В ЗАРУБІЖНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

У статті окреслено проблематику фреймового та комунікативного термінознавства як провідних напрямів зарубіжного мовознавства. Проаналізовано засадничі праці відомих термінологів, які сьогодні активно працюють у цій сфері.

Ключові слова: термін, спеціальне поняття, фреймове термінознавство, комунікативне термінознавство.

Сьогодні в зарубіжному термінознавстві активно формуються нові напрями наукових пошуків, серед яких — фреймове та комунікативне термінознавство, що зародилися в лоні когнітивного термінознавства, зокрема фреймове термінознавство — на засадах теорії фреймової семантики, основні положення якої сформульовано ще в 70–90-х рр. ХХ ст. у працях Ч. Філмора та Т. Аткінса¹. В аспекті досліджень фреймового термінознавства — спеціальне поняття (терміно-поняття), яке вивчають у форматі динамічного (процес-орієнтованого) фрейму як моделі (шаблону, стереотипу, схеми) репрезентації окресленого спеціальною предметною сферою (галуззю знання) фрагмента інформації, що її акумулює в собі таке поняття. Як самостійний цей напрям наукових пошуків сьогодні активно розробляється в працях іспанської дослідниці П. Фабер, написаних у співавторстві з членами дослідницької групи LexiCоп Університету Гранаді (К. М. Лінарес, Х. С. Лінарес, М. В. Еспозіто, П. Леон Арауз, Ш. Перес Ернандес, С. Монтеро Мартінес, М. Р. Кастро Прієто, Х. А. Прієто Веласко, А. Реймерінк та ін.), яку вона очолює.

Одним із актуальних аспектів досліджень у цьому напрямі є процес-орієнтований підхід до вивчення фреймових структур та власне термінологічного менеджменту. Так, П. Фабер, К. М. Лінарес, М. В. Еспозіто у статті «Фреймове термінознавство: процес-орієнтований підхід» (2005)² звертають увагу на той факт, що фрейм у ширшому розумінні визначають як будь-яку систему понять, пов'язаних у такий спосіб, коли одне поняття одночасно активізує всю систему інших понять, а це виявляє очевидну близькість із термінологією, яка також ґрунтується на тій самій поняттєвій організації. Дослідники вперше адаптують

¹ *Fillmore Ch. J. Frame semantics and the nature of language // Annals of the New York Academy of Sciences : Conference on the Origin and Development of Language and Speech.*— New York, 1976.— P. 20–32; *Fillmore Ch. J. Frame Semantics // Linguistics in the Morning Calm.*— Seoul ; Hanshin, 1982.— P. 111–137; *Fillmore Ch. J., Atkins B. T. Toward a frame-based lexicon : The semantics of RISK and its neighbors // Frames, Fields and Contrasts.*— Hillsdale ; New Jersey, 1992.— P. 75–102.

² *Faber P., Linares C. M., Espósito M. V. Framing Terminology : A Process-Oriented Approach // Meta.*— 2005.— N 4.— <http://www.webcitation.org/5twv3MIVC>.

ідеї фреймової семантики, які здебільшого використовували в лексикології та синтаксисі, до термінології. При цьому підкреслюють важливу роль контексту, який допомагає відновити інформацію про системні зв'язки термінів, понять, уточнити визначення, зміст скорочень, віднайти синонімічні й антонімічні відношення в термінології, а також перевірити ту інформацію, яку дослідник отримує з довідників. Фреймовий аналіз, зазначають науковці, повинен урахувати інформацію, взятую з текстів за допомогою аналізу корпусу текстів, термінологічних баз даних та консультацій експертів. Результатом такого аналізу є розроблення шаблонів репрезентації внутрішньої організації спеціальних предметних сфер та їх застосування для подання термінологічної інформації й випрацювання визначень. Такий аналіз буде ґрунтовним, якщо він урахуватиме також комунікативний та соціальний характер термінів. Важливо при цьому звернути увагу й на той факт, що шаблон (фреймова організація спеціальної предметної сфери) повинен відображати динаміку представлення певних знань, що дає підстави кваліфікувати його як процес-орієнтований фрейм, що забезпечує концептуальні основи для субієрархії понять у спеціалізованих предметних сферах ³.

У колективній праці «Процес-орієнтований термінологічний менеджмент у галузі берегової інженерії» (2006) П. Фабер, С. Монтеро Мартінес, М. Р. Кастро Пріето, Х. С. Лінарес та М. В. Еспозіто ⁴ розробляють теоретичні положення та методологію, яку сьогодні активно використовують для створення термінологічної бази даних з берегової інженерії «PuertoTerm». Дослідники, зосереджуючи увагу на трьох моментах, які сприяють якнайкращому розробленню такого продукту, — на структуруванні поняттєвої організації та інформаційного ресурсу, на багатоаспектності поняттєвого представлення, на виведенні знань за допомогою використання багатомовних корпусів, — пропонують фреймову організацію спеціальної предметної сфери, що передбачає розроблення динамічного, процес-орієнтованого фрейму того чи іншого важливого явища (події, ситуації тощо), що ґрунтується на субієрархії понять цієї сфери. Автори пояснюють розроблення схем визначень для кожної категорії понять, пропонують типологію графів залежно від різновидів понять ⁵.

Проблемі способу представлення спеціальних понять у фреймових структурах присвячено колективні праці П. Фабер, П. Леон Арауз, Х. А. Пріето Веласко, А. Реймерінк, Ш. Перес Ернандес «Приклади графів та слів: опис спеціальних понять» (2007), «Словники мов спеціального призначення та їхня справжня мета: на прикладі фреймового моделювання з MARCOCOSTA» (2008) та «PUERTOTERM і MARCOCOSTA: фреймова зорганізована база знань у галузі довкілля» (2008, 2009) ⁶, в яких дослідники наголошують на тому, що найважливішим питанням у фреймовому термінознавстві є з'ясування того, як повинні бути представлені спеціальні поняття, щоб користувач термінологічної бази даних зміг адекватно зрозуміти їх зміст та місце в системі інших понять у загальній структурі знань наукової або технічної галузі. На думку дослідників, репрезентувати інформацію, що акумулюється в спеціальних поняттях, потрібно в різних

³ Ibid.

⁴ Faber P., Montero Martínez S. et al. Process-oriented terminology management in the domain of Coastal Engineering // Terminology 2.— 2006.— N 2.— P. 189–213.— <http://lexicon.ugr.es>.

⁵ Ibid.

⁶ Faber P., León Araúz P. et al. Linking Images and Words: the description of specialized concepts // Intern. Journ. of Lexicography 20.— 2007.— N 1.— P. 39–65.— <http://lexicon.ugr.es/pub/faberetal2007>.

форматах. Важливу роль у цьому відіграють не лише мовні, а й графічні описи галузевих понять, особливо коли вони доповнюють один одного, щоб розкрити їх багатоаспектність та зв'язки з іншими поняттями в межах спеціальної предметної сфери. Такий комбінований опис є кращим для розуміння складної та динамічної системи понять ⁷.

Члени дослідницької групи LexiCоп у своїх працях описують також проект MARCOCOSTA, що є багатомовною (іспансько-англійсько-німецькою) спеціалізованою базою знань у галузі берегової інженерії та у форматі термінопонять надає майже вичерпну інформацію про Андалузську берегову лінію. Оригінальність цього ресурсу полягає в тому, що він репрезентує поняття, організовані в «сузір'я» взаємозалежних динамічних фреймів знань у форматі візуального тезауруса. Ресурс, наголошують дослідники, який включає в себе різні режими доступу, задовольняє і когнітивні, і комунікативні потреби: насамперед кожне поняття пов'язане з мережею понять, яка надає користувачеві знання про його системно-структурні зв'язки; по-друге, поняття описані за допомогою фреймів-мікроструктур, у яких різні фрагменти інформації активуються набором найважливіших поняттєвих відношень, що знаходить відображення у визначенні поняття. Дослідники вважають, що такий підхід може бути застосований для ґрунтовного семантичного опису і простих, і складних понять ⁸.

Актуальною проблемою фреймового термінознавства є вивчення за допомогою фреймів змістової (семантичної) структури спеціального поняття, яке актуалізується в наукових текстах. Зокрема, у дослідженні «Когнітивні зміни в термінології та спеціалізованому перекладі» (2009) ⁹ П. Фабер, викладаючи основні засади фреймового термінознавства, зазначає, що намагання знайти різницю між терміном і словом сьогодні втрачає свою актуальність, натомість найкращим способом вивчення професійних знань є вивчення їх актуалізації в спеціальних (наукових і технічних) текстах, які здебільшого є шаблонними для полегшення їх розуміння. Такі тексти насичені великою кількістю термінологічних одиниць, що, власне, й відрізняє їх від інших текстів. Значна концентрація термінологічних одиниць у спеціальних текстах указує на конкретну актуалізацію тих чи тих секторів предметно-орієнтованих знань, а тому розуміння термінології в тексті вимагає знання предметної галузі у відповідних поняттях цієї галузі, пропозиційних та концептуальних відношеннях між ними. На особливу увагу, вважає П. Фабер, заслуговує проблема вивчення змістової (семантичної) структури спеціальних понять, яка була і завжди буде важливою в термінології саме тому, що загальна теорія термінології О. Вюстера вибрала ономасіологічний, а не семасіологічний напрям досліджень. Ця проблема має також важливе значення й для комунікативної теорії термінознавства та соціокогнітивного термінознавства. Фрейми, зазначає дослідниця, є одним із різновидів когнітивних структур, заснованих на досвіді, що забезпе-

⁷ Faber P., León Araúz P. et al. Op. cit.

⁸ Araúz L., Reimerink P. A., Faber P. PUERTOTERM and MARCOCOSTA: a frame-based knowledge base for the environmental domain // Proc. of the XVIII FIT World Congr.— Shanghai, 2008.— <http://lexicon.ugr.es/pdf/leonfaberprezes2008.pdf>; Araúz L., Reimerink P. A., Faber P. PUERTOTERM and MARCOCOSTA: a frame-based knowledge base for the environmental domain // Journ. of Multicultural Communication.— 2009.— N 1.— P. 47–70.— <http://www.webcitation.org/5twtX1V>; Araúz L. P., Faber P., Pérez Hernández Ch. LSP dictionaries and their genuine purpose: a frame based example from MARCOCOSTA // Proc. of the XIII EURALEX Intern. Congr.— Barcelona, 2008.— <http://lexicon.ugr.es/pdf/leonfaberprezes2008.pdf>.

⁹ Araúz L., Reimerink P. A., Faber P. PUERTOTERM and MARCOCOSTA.— 2009.— N 1.— P. 47–70.— <http://www.webcitation.org/5twtX1V>.

чують базові знання та мотивацію існування слів у мові, а також допомагають зрозуміти, як ці слова використовують у фаховому дискурсі. Теорія фреймової семантики та її практичне застосування, FrameNet проект, наголошує П. Фабер, дають підстави стверджувати, що для того, щоб справді зрозуміти значення слова у мові, потрібно насамперед мати знання про його семантичний фрейм або поняттєву структуру, які лежать в основі його використання. Дослідниця акцентує увагу на тому, що з позицій фреймового та концептуального термінознавства важливо розпочинати вивчення тієї чи іншої галузі знання з віднаходження основних понять цієї галузі, за якими стоять певні процесні та подійні схеми, а також стереотипи поведінки самих фахівців, які є учасниками відповідних подій та ситуацій, причому кожна предметна сфера (галузь знання) має свої власні шаблони, стереотипи їх перебігу. Наприклад, поняттю «ерозія» відповідає шаблон перебігу певного процесу, який відбувається в реальному середовищі: процес відбувається протягом певного періоду часу; його можна розділити на дрібніші сегменти або фази; він може відбуватися в певну пору року, в певному напрямі; його спричиняє агент (природна сила), що своєю чергою залежить від конкретного географічного місця або екологічної зони; результатом цього процесу є певні наслідки¹⁰.

Іншим важливим аспектом досліджень фреймового термінознавства є вивчення ролі образів (зображень) у репрезентації спеціальних понять. Власне мовний та візуалізований, у тому числі й графічний, описи спеціальних понять тісно пов'язані між собою, вони доповнюють один одного, розкриваючи їх багатоаспектність, а також концептуальні відношення в предметних сферах¹¹. Ідеться про комплексний концептуальний (поняттєвий) опис, у якому структуровану в мережу термінографічних дефініцій інформацію поєднано з візуальною інформацією в зображеннях (фотографіях, малюнках, анімації, відео, графіці, діаграмах, схемах, уявленнях тощо) для кращого розуміння складної і динамічної системи понять, оскільки типологія образів репрезентує певні атрибути спеціальних понять: 1) знакові образи нагадують реальні об'єкти, представлені через абстракції концептуальних ознак на малюнку; 2) абстрактні ілюстрації — це питання міри, вони відображають когнітивні зусилля, необхідні для представлення певного поняття; 3) динамізм розкриває уявлення руху (відео та анімація, а також зображення, що показують різні стадії процесу)¹².

Чималу увагу в термінознавстві, й особливо у фреймовому, дослідники приділяють вивченню концептуальних (поняттєвих) категорій та їх мовних позначень. У цьому аспекті, на думку П. Фабер, видається актуальним визначення поняття «концептуальний домен» / «концептосфера» / «поняттєва сфера» на позначення в одних випадках тієї чи тієї галузі знань, в інших — категорій понять у спеціальній сфері, оскільки поняття домену (області, сфери) є неоднозначним у термінознавстві¹³. Його невизначеність є проблемною і в когнітивній лінгвістиці¹⁴. За спостереженнями П. Фабер, А. Голберг виділяє концептосфери

¹⁰ Ibid.

¹¹ Faber P., León Araúz P. et al. Op. cit; Garcera de Quesada M., Reimerink A. Frames, contextual information and images in terminology: A proposal // Terminology in Everyday Life.— Philadelphia, 2010.— P. 97–122.

¹² Faber P. The cognitive shift in terminology and specialized translation // MonTI. Monografías de Traducción e Interpretación.— 2009.— N 1.— P. 120–121.

¹³ Ibid.— P.122.

¹⁴ Croft W. The role of domains in the interpretation of metaphors and metonymies // Cognitive Linguistics.— 1993.— N 4 (4).— P. 339.

за аналогію до поділу світу на дискретно класифіковані типи подій¹⁵, які Р. Лангакер називає концептуальними архетипами, зазначаючи, що когнітивні сфери (домени) — це концептуалізації будь-якого типу й ступеня складності, що репрезентують кілька сфер знання й досвіду в тому чи іншому мовному вираженні. У цьому розумінні найвиразнішими сферами, які становлять основу лінгвістичного значення, є безпосередні контексти, що відповідає поняттю «ситуативне пізнання»¹⁶. Щоправда, вважає П. Фабер, це досить вільна інтерпретація когнітивної сфери (домену). На її думку, модель категоризації ґрунтується на теорії прототипів Е. Роше¹⁷, яка використовує ступені узагальнення як конфігурацію моделей (зразків) для концептуальних (поняттєвих) категорій або доменів (сфер)¹⁸.

Як зазначає П. Фабер, ураховуючи тісний зв'язок між мовою і думкою, важливо усвідомити, що для того, щоб краще зрозуміти мову, необхідно також розуміти поняття (концепти), позначені мовними формами. Це надзвичайно важливо в будь-якому міжлінгвальному посередництві, зокрема під час перекладу. Звичайно, вивершену інвентаризацію концептуальних (поняттєвих) категорій та їх мовних репрезентантів створити важко¹⁹.

Ще одним важливим аспектом фреймового термінознавства є розроблення його методологічних основ. Методологія фреймового термінознавства, вважає П. Фабер, ґрунтується на розробленні ієрархії концептуальної (поняттєвої) системи спеціальної сфери, що полягає, з одного боку, у «витяганні» інформації з корпусу текстів у різних мовах, з другого боку, — у віднаходженні інформації у фахових словниках та інших довідникових джерелах, доповненої допомогою експертів у цій галузі. Паралельно визначаються основні концептуальні (поняттєві) фрейми за допомогою подієвої організації знань тієї чи тієї окресленої предметної сфери. Найзагальніші поняття (категорії) або власне поняття базового рівня окресленої сфери формують її прототип. Це допомагає створити шаблони, застосовні до всіх рівнів структурування інформації. Одним із основних положень цього підходу, на думку дослідниці, є опис спеціальної предметної сфери на основі подій, які зазвичай відбуваються в них і можуть бути відповідно представлені, тому кожна галузь знань має свій власний шаблон подій. Відповідно загальні категорії організовуються в подієвий домен як фрейм організації конкретних понять. Конкретні поняття у фреймі кожної категорії організовуються в мережу семантичних зв'язків, у якій вони пов'язані і вертикально (ієрархічно), і горизонтально (неієрархічно). Кожна така сфера має субсфери, організовані за своїми подієвими шаблонами, що також мають свої прототипи та набір концептуальних (поняттєвих) зв'язків. Це, вважає П. Фабер, допомагає у формулюванні термінологічних визначень, які можна розглядати як фрейми мінізнань. Відповідно інформацію, закодовану у визначеннях термінопонять, можна структурувати щодо її значущості, а також показати зв'язок цієї інформації з інформацією, яка міститься у визначеннях інших термінопонять, пов'язаних із поняттям тієї самої категорії²⁰.

¹⁵ Goldberg A. Patterns of experience in patterns of language // The New Psychology of Language / M. Tomasello (ed.).— Hillsdale ; New York, 1998.— P. 205.

¹⁶ Langacker R. W. Concept, Image and Symbol: the Cognitive Basis of Grammar.— Berlin, 1991.— P. 294; Langacker R. Estructura de la cláusula en la gramática cognoscitiva // Revista Española de Linguística Aplicada.— Volumen Monográfico.— S. L.— 2000.— P. 23.

¹⁷ Rosch E. Principles of categorization // Cognition and Categorization / E. Rosch, B. B. Lloyd (eds.).— Hillsdale ; New York, 1978.— P. 27–48.

¹⁸ Faber P. Op. cit.— P. 122.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.— P. 123–127.

Теоретичні засади фреймового термінознавства дещо співзвучні з ідеями соціокогнітивного термінознавства (Р. Теммерман)²¹, короткий виклад яких знайшов відображення в одній із наших праць²², та комунікативної теорії термінознавства²³, орієнтованої на вивчення комунікативної діяльності фахівців різних галузей знань. Започаткована в працях відомої іспанської дослідниці М. Т. Кабре (90-ті роки ХХ ст.), ця теорія стає підґрунтям до формування функціонально-комунікативного термінознавства, яке передбачає вивчення фахової мови (мови спеціального призначення) в реальних процесах вербальної, невербальної та паравербальної комунікації, тобто живого спілкування фахівців у конкретних комунікативних ситуаціях.

В одній із перших своїх праць «Термінознавство. Теорія, методи і практика» (1992) М. Т. Кабре зазначає, що термінологія є найважливішим складником спеціальної комунікації, тому що її використання в живому спілкуванні допомагає відмежувати спеціальні мови від загальної, а також диференціювати різні спеціальні мови. Дослідниця зазначає, що фахівці використовують термінологію не лише для того, щоб вербалізувати думку, а й для того, щоб передавати спеціальні знання в одній і більше мовах, а також для структурування інформації, яку містять спеціальні тексти. Послугуючись спостереженнями Р. О. Якобсона, М. Т. Кабре апелює до п'яти елементів, які включає в себе будь-яка комунікація (кодувальник — медіум / посередник — декодувальник, ральність / дійсність / факт — медіум / посередник — мова), кожний з яких має свої обмеження у власній фаховій комунікації, причому такі обмеження досить різноманітні. По-перше, два учасники комунікації можуть бути фахівцями тієї чи іншої предметної сфери, тому їхнє спілкування передбачає усвідомлення того, що вони є носіями лише якогось фрагмента знань своєї предметної сфери; по-друге, референційна співвіднесеність фахової комунікації обмежена спеціальною сферою знання, дещо по-іншому концептуалізованою, ніж референційна співвіднесеність загальнономовного простору²⁴.

У подальших своїх дослідженнях у руслі комунікативного термінознавства М. Т. Кабре апелює до вивчення фахової мови у психолінгвістичному та соціо-

²¹ *Temmerman R.* Questioning the Univocality Ideal. The difference between scio-cognitive Terminology and Traditional terminology // *Hermes*.— 1997.— N 18.— P. 51–90.— http://hermes2.asb.dk/archive/FreeH/H18_04.pdf; *Temmerman R.* Towards New Ways of Terminology Description. The sociocognitive approach.— Amsterdam, 2000.— 258 p.— http://books.google.com/books?id=q9gUJ_ykkVAC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false; *Temmerman R.* Sociocognitive terminology theory // *Terminologia y cognición*.— Barcelona, 2001.— P. 75–92.

²² *Іващенко В. Л.* Соціолінгвістичний і соціокогнітивний напрями досліджень у сучасному зарубіжному термінознавстві // *Життя у слові : 36. наук. праць на пошану акад. В. М. Русанівського (1931–2007) / Відп. ред. В. Г. Складенко*.— К., 2011.— С. 304–316.

²³ *Cabrè M. T.* Terminology. Theory, methods and applications / Ed. by J. C. Sager; translated by J. A. DeCesaris.— Amsterdam, 1999.— 320 p. (Original title: *La Terminología. La teoría, els mètodes, les aplicacions*.— Barcelona, 1992); *Cabrè M. T.* Una nueva teoría de la terminología: de la denominación a la comunicación.— Habana.— 1998.— <http://www.riterm.net/actes/6simposio/cabre.htm>; *Cabrè M. T.* Elements for a theory of terminology: Towards an alternative paradigm // *Terminology* 6.— 2000.— N 1.— P. 35–57; *Cabrè M. T.* Sur la représentation mentale des concepts: bases pour une tentative de modélisation // *Le sens en terminologie*.— Lyon, 2000.— P. 20–39; *Cabrè M. T.* Consecuencias metodológicas de la propuesta teórica (I) // *La terminología científica-técnica: reconocimiento, análisis y extracción de información formal y semántica*.— Barcelona, 2001.— P. 27–36; *Cabrè M. T.* Sumario de principios que configuran la nueva propuesta teórica // *Ibid.*— P. 17–26; *Cabrè M. T.* Theories of terminology: Their description, prescription and explanation // *Terminology* 9.— 2003.— N 2.— P. 163–199.

²⁴ *Cabrè M. T.* Terminology. Theory, methods and applications.

лінгвістичному аспектах за умови врахування різних типів ситуацій, учасників мовленнєвої діяльності, тематики спілкування тощо. Важливо при цьому зважати й на досвід учасників комунікативного акту, особливості породження спеціальних текстів, функціонування в них термінологічних одиниць з огляду на різні рівні знання та опис за різними рівнями репрезентації²⁵.

Аналізуючи критику традиційної теорії О. Вюстера як теорії терміна, а не термінології, дослідниця зазначає, що ця теорія не може пояснити всю складність та багатогранність реального функціонування терміна, усе розмаїття його комунікативних зв'язків²⁶, проте заради справедливості вона звертає увагу на той факт, що О. Вюстер закликав до усунення неоднозначності технічних термінів за допомогою їх стандартизації для того, щоб зробити термін ефективним інструментом комунікації²⁷. Дослідниця зазначає, що традиційну теорію термінів критикують з трьох боків — з боку когнітивістики, лінгвістики та комунікації, тому опис термінів у руслі нових підходів повинен передбачати опис трьох компонентів — когнітивного (пізнавального), лінгвістичного та соціально-комунікативного. Когнітивний компонент передбачає вказівку на те, що терміни залежать від тематичного контексту; вони займають певне місце в системі понять галузі; конкретне зачення термінів визначається їх місцем у такій системі; значення є реально фіксованим, його розглядають як властивість одиниці; значення репрезентують дефініції, вони поширені в середовищі фахівців. Лінгвістичний компонент опису передбачає, що терміни є лексичними одиницями завдяки або своєму лексичному походженню або процесу лексикалізації; вони можуть бути лексичними або синтаксичними структурами; як лексичні структури терміни використовують усі способи словотворення та процеси творення нових одиниць; формально вони можуть збігатися з одиницями, що належать до загального дискурсу; щодо частини-номовної належності, то розрізняють терміни-іменники, терміни-дієслова, терміни-прикметники, а також відіменникові, відприкметникові, віддієслівні та відприслівникові структури; терміни належать до однієї із семантичних категорій — осіб, подій, властивостей або відносин, кожна з яких актуалізується в конкретних підкатегоріях — семантичних вартостях / значеннях; значення термінів обмежені спеціальною предметною сферою; їх значення виформовується з набору інформації про лексичні одиниці; синтаксична сполучуваність термінів обмежена комбінаторними принципами сполучуваності всіх лексичних одиниць мови. Комунікативний компонент опису термінів дає можливість зрозуміти таке: терміни функціонують у спеціальному дискурсі; формально вони пристосовуються до цього типу дискурсу залежно від їх тематичної та функціональної характеристик; терміни функціонують у спеціальному дискурсі разом із одиницями, що належать до інших знакових та символічних систем; терміни опановують у процесі навчання, їх уніфікують фахівці у своїй галузі знання; терміни переважно денотативні, проте не виключають конотацій²⁸.

Отже, М. Т. Кабре розглядає термінологічні одиниці як багатогранник із трьох боків: когнітивного (поняття), лінгвістичного (термін) та комунікативного (ситуація). Це дає підстави дослідниці назвати свою теорію «теорією дверей»²⁹. На її переконання, термінологічні одиниці потрібно вживати в межах

²⁵ Cabre M. T. Una nueva teoría de la terminología...

²⁶ Cabre M. T. Theories of terminology...— P. 164.

²⁷ Ibid.— P. 165.

²⁸ Ibid.— P. 184–185.

²⁹ Ibid.— P. 186–187 (теорію дверей М. Т. Кабре порівнює з уявним образом будинку, що має кілька входних дверей. Будь-хто може ввійти в ті або інші двері, де двері — це шлях до

спеціальної (фахової) комунікації, яка характеризується такими складниками: відправник, одержувач, засоби комунікації, що передбачає моделювання комунікативного фрейму з окресленим колом комунікативних сценаріїв. Обов'язково потрібно враховувати різновид спілкування: це наукове (між фахівцями, між фахівцями і напівфахівцями, між фахівцями та студентами) чи науково-популярне спілкування³⁰. Підсумовуючи, М. Т. Кабре зауважує, що поза межами контексту, комунікативної ситуації лексичну одиницю не можна кваліфікувати як терміноодиницю, статусу останньої вона набуває лише в спеціальному комунікативному контексті³¹.

Європейські дослідники як розбудовники теорії функціонально-комунікативного та фреймового термінознавства приділяють велику увагу: у межах фреймового термінознавства — процес-орієнтованому вивченню фреймових структур та власне термінологічному менеджменту; аналізу за допомогою фреймів змістової (семантичної) структури спеціального поняття, що актуалізується в наукових текстах; способу представлення спеціальних понять у фреймових структурах; ролі образів (зображень) у їх репрезентації (на переконання дослідників, саме фреймове термінознавство дає повну уяву про інформацію, необхідну для ґрунтового опису терміна, яка обов'язково повинна бути включена в такий опис); у межах комунікативного термінознавства — критиці традиційної теорії терміна О. Вюстера, пропонуючи альтернативну теорію, так звану теорію дверей, за якою опис терміна передбачає врахування трьох компонентів — когнітивного (поняття), лінгвістичного (термін) та соціокомунікативного (ситуація); вивченню термінології як складника фахової комунікації; вивченню фахової мови у психолінгвістичному та соціолінгвістичному аспектах.

V. L. IVASHCHENKO

FRAMING AND COMMUNICATIVE TERMINOLOGY IN FOREIGN LINGUISTICS

The article describes the problems of terminology and frames analyzed work of Spanish researchers who are actively working in this direction.

Key words: term, a special concept, framing terminology, communicative terminology.

внутрішньої частини будинку, до його внутрішнього устрою, який не змінюється залежно від того, хто через які двері туди ввійде).

³⁰ Ibid.— P. 188.

³¹ Ibid.— P. 190.